

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2025»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2025»**

**PROCEEDINGS
of the XX International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2025»**

**2025
Астана**

УДК 001(06)
ББК 72я631
F96

**«GYLYM JÁNE BILIM – 2025» студенттер мен жас ғалымдардың
XX Халықаралық ғылыми конференциясы = XX Международная
научная конференция студентов и молодых ученых «GYLYM JÁNE
BILIM – 2025» = The XX International Scientific Conference for
students and young scholars «GYLYM JÁNE BILIM – 2025». – Астана:
– 3813 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.**

ISBN 978-601-08-5373-7

**Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас
ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті
мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.**

**The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young
researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities. В сборник
вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по
актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.**

УДК 001(06)
ББК 72я431
F96

ISBN 978-601-08-5373-7

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2025

1836.	Мухтар А.З.	Тұрақты логистиканың болашағы: жасыл технологиялар мен инновациялар	7802
1837.	Өміржан Д.С.	Международный транспортный коридор «Север-Юг»: перспективы и вызовы	7807
1838.	Пулатов М.М., Пулатова М.Ж.	Способы усиления пропускной и провозной способности железнодорожного участка Ангрэн – Пап	7812
1839.	Смагулова А.Е.	Преимущества и вызовы применения технологии Блокчейн в логистике	7815
1840.	Серикова Д.Б.	Көлік-логистика саласындағы цифрлық экожүйелерді қалыптастыру және дамыту. (Қазақстандық логистикалық кәсіпорындар мысалында)	7820
1841.	Солод А.И.	Повышение безопасности движения на основе применения кольцевых пересечений	7826
1842.	Темирханұлы Т.	Повышение качества транспортного обслуживания пассажиров	7829
1843.	Тохиров О.З., Рустамжонов Б.Э.	Определение количества приемо-отправочных путей железнодорожной грузовой станции «К» в условиях увеличения объемов перевозок	7833
1844.	Шаймардан Д.Т.	Қойма логистикасындағы заманауи ақпараттық технологиялар	7836
1845.	Шүрекен Д.А., Алтаев Н.С.	Цифрлық трансформация жағдайында логистикалық процестерді оңтайландыру	7839

СОДЕРЖАНИЕ

СЕКЦИЯ 13 ОБРАЗОВАНИЕ

ПОДСЕКЦИЯ 13.1 ИННОВАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ НА ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКАХ

1846.	Abdushukurova Zh. F., Aripbek S. B.	Is multilingualism making us more emotionally intelligent? A cognitive science perspective	7844
1847.	Akhan A., Berdibay D.	Six levels of thinking: applying bloom's taxonomy in education	7846
1848.	Akim A.	Digital tools in language learning:	7848

		advancing lexical-grammatical skills of secondary school students	
1849.	Ermekova R., Amzina K., Adambay Sh.	Methods of using icts in teaching english language in kazakhstan	7852
1850.	Baltabai S.K.	Top online platforms for improving listening skills in foreign language teaching	7856
1851.	Imangaliyeva M.	Analyzing the impact of open educational resources on academic achievement	7862
1852.	Kaldybay M.	Self - study in learning foreign language	7866
1853.	Konakbayeva A.B.	From conventional to multimodal reading: new approaches in teaching english	7869
1854.	Ryskulbek A. Kh., Kaliyeva A. A.	Modern innovations in teaching foreign languages	7873
1855.	Shander D.	The english language acquisition: Why are you still unable to speak it?	7878
1856.	Tangatar A.	The role of graphic organisers in teaching writing skills	7882
1857.	Yerbulatova Zh. M.	Modern innovations in teaching foreign languages	7886
1858.	Zhangabek A. O.	Digital storytelling in efl: enhancing writing and reading skills	7889
1859.	Абай Е. С.	Ағылшын тілі сабақтарында қолданылатын пікірталас әдісі туралы	7896
1860.	Акимбекова К.Ж.	Феномен фальшивой дружбы в рассказе оскара уайльда «преданный друг»	7898
1861.	Донбаева А. А.	Использование аутентичных текстовых материалов при обучении чтению в целях повышения мотивации к изучению иностранного языка	7903

1862.	Дүйсенғали Б. Ж., Ақылбаева Ж. Қ.	«Shadowing» (көлеңкелі қайталау) әдісінің білім беру құралы ретінде оқушылардың тыңдау және сөйлеу дағдыларын дамытуға әсері	7907
1863.	Жаңабай Д. А.	Оқушылардың сөйлеу дағдыларын дамыту үшін көркем әдебиетті пайдалану	7910
1864.	Кайратова А. К.	Современные технологии в обучении иностранным языкам: инновации и перспективы	7912
1865.	Кульжин Қ. Н.	Повышение мотивации и учебной активности обучающихся через нейросетевые технологии в веб-приложениях	7915
1866.	Ма мырова Ф. Н.	Инновационные технологии в реализации когнитивно-лингвокультурологического подхода к обучению иностранным языкам в вузе	7919
1867.	Нәрібек Б. С.	Мектептегі ағылшын тілін оқыту үдерісіне мобильді құрылғыларды кіріктіру	7924

ПОДСЕКЦИЯ 13.2 КОНСОЛИДАЦИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКИХ РЕСУРСОВ В ГЛОБАЛИЗАЦИИ ОБРАЗОВАНИЯ

1868.	Amirbekov M. M., Makhambetova Zh. T.	The problem of bullying among adolescents in the republic of kazakhstan	7926
1869.	Bektaу N.S.	Review on the effectiveness of digital teaching tools in the school education process	7929
1870.	Kaliyeva A. A., Ryskulbek A. Kh.	Enhancing students' motivation and engagement through inquiry-based learning	7931
1871.	Tazhibay A. M.	Influence of professional guidance for the effective career choice	7937
1872.	Аубакирова С. Т.	Тілдік білім – құндылық бағдар қалыптастырудың маңызды құралы	7942
1873.	Амангелди Д.	Балалардың даму қабілеттіліктеріне деген кеңістікті қалыптастырудағы	7947

		шахмат ойынының маңызы	
1874.	Әшір А. С.	Аз қамтылған отбасындағы балаларды мектеп ортасына әлеуметтендіру	7950
1875.	Әшір А. Т.	Ерекше білім беру қажеттіліктері бар бастауыш сынып оқушыларын психологиялық қолдау	7953
1876.	Байтуған Г.	Мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеу тілін дамытуда цифрлық технологияларды пайдалану	7956
1877.	Гайсин А. И.	Сущность понятия «эмоциональное неблагополучие студентов»	7959
1878.	Горбунова К. В.	О психологической природе ценностных представлений как регуляторов поведения личности	7962
1879.	Дарбаева Г. Қ.	Цифрлық дәуірде педагог-психологтардағы кәсіби Стресс мәселелері	7966
1880.	Даулетқызы А.	Режиссерлік ойын арқылы баланың байланыстырып сөйлеуін дамыту	7969
1881.	Джаппарова Л.А.	Университет жағдайында шетел студенттерін әлеуметтік-педагогикалық қолдауды ұйымдастыру	7973
1882.	Дихан А. Б.	Жаңа форматтағы педагогиканың даму үрдісі мен мәселелері	7976
1883.	Ерқасым Н. Т.	Аз қамтылған отбасы балаларын әлеуметтік бейімдеудің педагогикалық шарттары	7980
1884.	Ермекова С. А.	Метанавык целеполагания: возможности развития через систему профессиональной ориентации	7984
1885.	Жапекова М. Н.	Жасөспірім оқушылардың әлеуметтік ортадағы қарым-қатынасына эмоционалды интеллекттің ықпалы	7988
1886.	Жумабай Ә. К.	Жеткіншектердің бос уақытын ұйымдастыру мәселелері	7993
1887.	Жумабекова Ф.	Синдром самозванца среди зуммеров: влияние цифровых технологий и социально-культурных факторов	7998
1888.	Задаев О. Т.	Болашақ әлеуметтік педагогтердің басқарушылық құзыреттілігін қалыптастыру: теориялық және	8001

		практикалық аспектілер	
1889.	Исмаил Н.	Балалар үйіндегі жеткіншектерді еңбекке баулуды әлеуметтік-педагогикалық қолдаудың жүйесі	8003
1890.	Кабдуалиева А. Ж.	Корпоративная культура как инструмент повышения эффективности деятельности образовательной организации	8006
1891.	Кошенова М. М.	Ата-ана мен бала арасындағы қарым-қатынастың заманауи көрінісі	8011
1892.	Кудайбергенова А. Т.	Жасөспірімдердің оқу мотивациясын қалыптастыру мүмкіндіктері	8015
1893.	Кулдашева Н.У.	Студенттердің психологиялық денсаулығын зерттеу ерекшеліктері	8017
1894.	Кулдашева Н.У. Ырымбаева Н. А.	Болашақ педагогтардың цифрлық мәдениетін дамыту жолдары	8020
1895.	Кульмагамбетова Г. С.	Процесс ознакомления с предметным миром как инструмент развития словарного запаса у детей младшего дошкольного возраста	8023
1896.	Куршева А. В.	К проблеме влияния родительского стиля воспитания на развитие самооценки у детей	8028
1897.	Кусаинова Т. К.	Библиотерапия арқылы жеткіншектердің құндылық қатынастарын қалыптастырудың психологиялық-педагогикалық негіздері	8032
1898.	Қабдулуахит М. Б.	Мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеу дағдарымын бағалау	8035
1899.	Лукашкина А. Т.	О некоторых психологических проблемах детской одаренности	8039
1900.	Моминова Г. М.	Творческий потенциал школьников как фактор успешной академической социализации	8043
1901.	Мұратқызы А., Байтана Ә. Е.	Театр педагогикасы тарихының оқушылардың бос уақытын ұйымдастыруда қолданылуы	8046
1902.	Мұратова Д. Т.	Арт-терапия әдістерімен жасөспірімдердің өзіндік қарым-	8051

		қатынасын оңтайландыру	
1903.	Нуриева Д. Р.	Цифровая трансформация педагогики: роль информационных технологий в повышении квалификации преподавателей	8055
1904.	Сабыржан А. Б.	Эмиль реджио педагогикасы негізінде балалардың байланыстырып сөйлеуін қалыптастырудың мүмкіндіктері (ересек топ)	8059
1905.	Сарқыт Е. М.	Ж.Аймауытовтың қазақ тілін оқыту әдістемесі: жаңартылған білім беру мазмұны және әлемдік әдістемелік ұстанымдармен сабақтастық	8062
1906.	Соколова К. И.	Исследование трудностей обучения студентов с СДВГ	8065
1907.	Спандияр П. Ж.	Инновациялық мектептер жағдайында жеткіншектердің мамандық таңдау мотивациясын қалыптастыру	8069
1908.	Сұлтанова А. Н.	Жобалық оқыту әдісі оқушылардың мотивациясын арттыру құралы ретінде	8072
1909.	Тайгарина А. Э.	Психикалық дамуы тежелуі бар бастауыш сынып оқушыларының инклюзивті ортаға бейімделу ерекшеліктері	8076
1910.	Тұрлыбаева Ж. С.	Шетелдік оқушыларды қазақстанның білім беру жағдайына бейімдеудің ерекшеліктері	8079
1911.	Туранова А. А.	Бейімдік дене шынықтыру арқылы аутизм синдромы бар балаларды әлеуметтік ортаға бейімдеу	8082
1912.	Хайруллина Д. Е.	Мектептегі кәсіби бағдар беру жұмысы негізінде жасөспірімдердің саналы кәсіп таңдауын жетілдіру	8085
1913.	Чикова И. В.	О некоторых аспектах развития субъектности студента вуза: реалии и перспективы	8094
1914.	Шарапатова Р. Ж.	Бесінші сынып оқушыларын негізгі мектепке бейімдеу	8097

**ПОДСЕКЦИЯ 13.3 АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ, ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ
РАЗВИТИЯ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ И СПОРТА**

1915.	Аблаева Н. М., Волчихин А.А.	Проблемы физического развития в современном мире у подростков.	8101
1916.	Актаева А.Г., Мысан В.В.	Использование современных технологий (виртуальная реальность (vr) и цифровые тренажеры) в обучении и подготовке спортсменов и учащихся в возрасте 16-21 года.	8104
1917.	Алдабергенова Ж.Б.	Күш төзімділікті дамыту маңызы.	8106
1918.	Амантаева А.Б.	Биологические ритмы стрелков: влияние режима дня на точность.	8107
1919.	Асылханова Л.Д.	Құзыреттілік тәсілін қолдану арқылы 8 сынып оқушыларының ағылшын тіліндегі биология бойынша білім сапасын арттыру.	8112
1920.	Әшірбай Б.Қ.	Қазақстан республикасындағы есірткілікті үгіттеу: журналистикалық зерттеу.	8115
1921.	Әшірбай Б.Қ.	Қазақстандағы есірткіге тәуелділіктің қазіргі бейнесі және жастардың пікірі.	8118
1922.	Бусурман Д. Қ.	Оптимизация тренировочного процесса в беге на средние и длинные дистанции для школьников.	8124
1923.	Бейсекеева А.	Особенности подготовки дзюдоистов к соревнованиям различного уровня.....	8127
1924.	Бактыбай Н.К.	Жас боксшылардың дене қасиеттерін жетілдіру әдістері.	8128
1925.	Бақытжан Н.	Қазақтың ұлттық ойындары арқылы ойлау қабілеттері дамыту.	8133
1926.	Бойцова З.	Влияние психологической подготовки на результаты спортсменов в стендовой стрельбе.	8136
1927.	Болатов Б.Б.	Бокспен айналысатын 10-12жастағы балалардың физикалық қасиеттерін дамыту әдістемесі.	8138
1928.	Гончарук А.А.	Современные тенденции предмета физическая культура в общеобразовательной школе.	8140
1929.	Гуралевич Н.	Роль капитана в организации командной игры в волейболе.	8142
1930.	Даулет Д. Қ.	Психологическая подготовка дзюдоистов на соревнованиях.	8144
1931.	Дәуренбек А.	Дене шынықтырудың адамның ақыл-ой қызметіне әсері.	8146

1932.	Достов И. Б.	Бес асық қазақ халқының ойыны және оның қазіргі қоғамдағы маңызы туралы.	8150
1933.	Дауменов А.Б., Хамзин С.О.	История развития бокса как спортивной дисциплины.	8153
1934.	Елшибек Б.Ч., Ем Н.С.	Влияние занятий физической культурой на развитие когнитивных функций у детей младшего школьного возраста (7-10 лет).	8155
1935.	Ержанқызы А.	Волейбол арқылы 11-12 жас аралығындағы жасөспірімдердің физикалық қасиеттері мен дене дамуын арттыру.	8158
1936.	Есіркеп Қ. Ж.	Бастауыш сыныпта ойыны арқылы балалардың логикалық ойлауын дамыту.	8160
1937.	Еспембетова Г.	Дене шынықтыру құралдарын қолданудың педагогикалық технологиялары көмегімен жас еркін күрескерлердің дене қасиеттерін дамыту.	8164
1938.	Жемпеисова Ә.	Дене тәрбиесі барысында үйрету және дамыту негіздері.	8165
1939.	Жолдубаев А.А., Кожегалденов А.Г.	Роль бокса в физическом развитии подростков: влияние на здоровье, мотивацию и социальную адаптацию.	8169
1940.	Жулсаитова Г.Е.	Жаһандану жағдайында қазақтың ұлттық сәндік қолданбалы өнерінің рөлі.	8171
1941.	Закутняя С. Н.	Этические аспекты организации и проведения сурдлимпийских игр: взгляд тренеров и спортсменов.	8174
1942.	Иванова Д.	Влияние волейбола на физическое и психологическое развитие подростков.	8180
1943.	Изтаев Н.А.	Кибер алаяқтыққа қарсы тұрудағы құқықтық зерттеу: заманауи тенденциялар және әлемдік тәжірибелер.	8183
1944.	Иргетаева Т.М.	Жасөспірімдер волейболы: болашақ чемпиондарды тәрбиелеуді жетілдіру.	8187
1945.	Ильясов Ә. Е.	Жоо - дағы дене шынықтырудағы денсаулық сақтау технологиясы.	8190
1946.	Косенкова М.И.	Изменения в организме юношей и девушек в возрасте 18-23 года под влиянием силовых тренировок с отягощением.	8192
1947.	Какен А.Д.	14-15 жас аралығындағы баскетболшылардың жылдамдық-	8195

		күш қабілеттерін дамыту әдістемесі.	
1948.	Какимжан Н.	Дене тәрбиесінің жаңа технология арқылы баланы оқыта отырып, өз бетінше шешім қабылдауға дағдыландыру.	8197
1949.	Күнтуған Ж.М.	Қазақстандағы ауа ластануы мен басқа да экологиялық аспектілеріне қатысты жаңа мемлекеттік құжаттарын талдау.	8201
1950.	Құрманова Ж. Қ.	Гендерные особенности судейства в волейболе: сравнительный анализ эффективности мужчин и женщин в роли арбитров.	8204
1951.	Касымова М.А.	Влияние карате на показатели выносливости у спортсменов 15–17 лет.	8208
1952.	Косенкова М.И.	Изменения в организме юношей и девушек в возрасте 18-23 года под влиянием силовых тренировок с отягощением.	8211
1953.	Лазарь Д. Д., Сериков Т.Р.	Формирование командной работы, через спортивные игры.	8214
1954.	Мамырхан Н.	Баскетбол секциясында шұғылданатын 12-13 жас жасөспірімдердің дене дайындығы мен функционалдық жағдайын дамыту әдістемесі.	8216
1955.	Мухтарова А.	Дене шынықтыру физиологиялық және биохимиялық негіздері.	8218
1956.	Mukhanova К.В.	The impact of sports on society.	8222
1957.	Нүсіпақын А.	Болашақ дене шынықтыру мұғалімінің әдістемелік белсенділігін арттыру жолдары.	8224
1958.	Нугманова Г. М.	Ұлттық ойындардың оқушыларға үйрете отырып, бала бойындағы негізгі қасиеттерінің дамыту ерекшелігі.	8227
1959.	Оразғалиев А., Маратов Ч.	Футбол и образование: совмещение спорта и учёбы.	8232
1960.	Нурмагамбетова К. К.	Спортивная акробатика и олимпийское движение: барьеры и перспективы включения.	8234
1961.	Петренко Д.	Особенности тренировочного процесса спортсменов по академической гребле.	8236
1962.	Подсухина Е.Е.	Особенности психологической подготовки связующего игрока в профессиональном волейболе.	8238
1963.	Рахимова Ж.	Реабилитация травм в волейболе.	8243
1964.	Ракишев Ж.С.	Көшбасшылық – жастардың жеке тұлғалық дамуының негізі.	8245

1965.	Рахимова Ж.	Профилактика и реабилитация в волейболе.	8247
1966.	Серікбай А.	Дене шынықтыру жаттығуларының оқушылардың ағзасына тигізетін әсері.	8250
1967.	Серікова З.Қ.	Джиу-джитсуда (файтинг) техникалық-тактикалық іс-қимылдардың оқу процесін құру ерекшеліктері.	8254
1968.	Серикбаев Б.Т.	Дене шынықтыру мен спортты дамытудың өзекті мәселелері, үрдістері мен перспективалары.	8257
1969.	Сирлибаев М.К.	Білім берудегі гендерлік көзқарас мәселелері бойынша дене шынықтыру мұғалімдерінің құзыреттілігін дамыту.	8259
1970.	Сұлтанов Б.Е.	Влияние сотрудничества с тренером на карьеру и достижение спортсмена.	8264
1971.	Сұңғатолла М.	Профилактика травм у юных баскетболистов: анализ наиболее частных повреждений и методы их предотвращения.	8266
1972.	Темірғали Т.А., Басшибаев А.А.	Травмы в греко-римской борьбе: причины и профилактика.	8269
1973.	Тасқын А.	Студент жастардың дене тәрбиесімен үнемі айналысулары салауатты өмір салтын қалыптастыру негізі.	8271
1974.	Темиргалиева С.Е.	Современные вызовы и перспективы развития системы образования и воспитания в республике казахстан.	8275
1975.	Тлемисова К.К.	Психология победителя: что отличает чемпионов в волейболе.	8278
1976.	Toleukhanova А.А.	Factors contributing to the termination of athletic careers among sports major students.	8282
1977.	Төрегелді А.	Дайындықтың бастапқы кезеңінде 9-10 жас каратэшілерге спорттық қозғалыстарды үйретудің техникасы мен әдістемесі.	8284
1978.	Тюлюбаев Д.	Психологическая подготовка спортсменов в тхэквондо: методы повышения устойчивости к стрессу на соревнованиях.	8286
1979.	Тюлюбаев Д., Кагенов А.	Физическое развитие детей 4–5 классов с использованием цифровых технологий в подвижных играх.	8288
1980.	Тюлюбаев Д.Б.,Кагенов А.Р.	Психологическая подготовка спортсменов в тхэквондо: методы	8289

		повышения устойчивости к стрессу на соревнованиях.	
1981.	Тлеуберген А.Ж., Айтореева М.А.	Дене шынықтыру мен спорттың тұлға дамуына ықпалы.	8292
1982.	Умирова Д. Р.	Развитие двигательных навыков у детей младшего дошкольного возраста с помощью физкультурных праздников.	8294
1983.	Ушенина Е.С.	Оздоровительные физические упражнения при внутренних факторах риска у учащихся 9 классов.	8296
1984.	Ушенина Е.С.	Методы оценки психологического состояния спортсменов по пауэрлифтингу и их эффективность.	8302
1985.	Фарит Ж.	Әйелдердің еркін күресіндегі психологиялық қолдау мен қамтамасыз ету ерекшеліктері туралы.	8306
1986.	Хватюк Д.	Травмы в пауэрлифтинге: причина и профилактика№	8308
1987.	Шилибаев Н.А.	Орта мектеп жасындағы оқушылардың техникалық дайындағының әдістемелік ерекшеліктері.	8311
1988.	Шилибаев Н.А.	Спорттық ұйымдардағы қаржылық менеджмент.	8313

4. Муканов Е.Т. (Профилактика спортивных травм у юных борцов. Наука и спорт, №2, С. 45–56. <https://naukasport.kz/journal/2023/2/mukanov>)

5. Ахметов А.Ж. (Спортивная медицина. Астана: ENU Press. <https://elib.enu.kz/ahmetov-sportmed>)

ӘОЖ 796.062.4

СТУДЕНТ ЖАСТАРДЫҢ ДЕНЕ ТӘРБИЕСІМЕН ҮНЕМІ АЙНАЛЫСУЛАРЫ САЛАУАТТЫ ӨМІР САЛТЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ НЕГІЗІ

Тасқын Айбол

esen.omarov1955@mail.ru

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Білім жоғары мектебі, «Дене шынықтыру және спорт» маманығының, 4 курс ДШС-41 оқу тобының студенті, Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекшісі - Е.Б.Омаров

Кіріспе. Студент жастарға күнделікті тұрмыста, от басында, дене шынықтыру шараларын кеңінен насихаттап, қолданып отыру аса қажетті іс. Олар біздің қоғамымыздың ерекше әлеуметтік тобы болып саналады. Студенттер оқуда және қоғамдық істерде белсенді талпыныстар жасауға, бос уақыттарын қызықты, тиімді етіп өткізуге, дене шынықтыру мен спортпен жүйелі түрде айналысуға өздері мүдделі болулары керек.

Дене шынықтыру және спортпен үнемі айналысып жүрген студент жастардың оқып жүрген кездерінен бастап іскерлік қабілеттері мен белсенділіктері арта түсіп, мінез-құлқы қалыптасып тұрақтана бастайды. Осының өзі студенттердің келешектегі кәсіптеріне мүмкіншіліктері мол екенін және де сол қасиеттерді пайдалана білуге ынта-жігерлерінің барлығын айқындай түседі [1].

Зерттеудің мақсаты: студенттердің дене шынықтыру және спортпен өз бетінше айналысу үдерісінде, өмірге деген көз қарастары мен мінездерін қалыптастыруға ықпал ететін басқарудың тәрбиелік мәнін анықтау.

Олар, айналысу барысында нұсқаушылық пен спорттық төрешілік етуге сырттай маманданудағы біліктіліктерін шыңдай жүріп, сол артқылы бүгінгі таңдағы осы саланың жүйелі дамуына үлес қосып және де өздерін болашақ жас маман ретіндегі кәсіби белсенділіктерін басқару артқылы тәрбиелеу мақсатымен, еңбек сүйгіштікке, ынта-ықыласы жоғары, отаншыл болып өсулеріне ықпал етілетіндігін сезінеді.

Зерттеудің әдістері:

1. Әдебиет көздеріндегі осы тақырыптың ашылу мазмұндарын айқындау;
2. Педагогикалық бақылау;
3. Дене шынықтыру және спорт саласындағы қалыптасқан тұжырымдарды жүйелеу және студенттерді өз беттерінше айналысу барысына икемділікке бейімдеу мәселелерін жинақтау;
4. Жинақталған ұсыныстар мен мәліметтерді талдау.

Жоғарғы оқу орындарының дене тәрбиесі кафедрасы, спорттық клубы және қоғамдық ұйымдары, әсіресе (жастар ісі жөніндегі комитеті) студенттерді дене шынығу қабілеттері мен спорттық дайындықтары артқылы, өз ден саулықтарын нығайту жолында үлкен жауапкершіліктерін сезіне білуге тәрбиелейді. Сондықтанда студенттер де жоғарғы оқу орындарын бітіргеннен соң, өз кәсіби жұмыстары барысында дене тәрбиесі мен спорт пен өздері ғана айналысып қоймай, өз ұжымдарында бұқаралық дене шынықтыру жұмыстарын тиянақты ұйымдастырып, оның жол бастаушылары, әрі тәлімгер ұстазы болуға тиісті.

Жоғарғы оқу орындарында дене тәрбиесінің сабағы басқа арнайы пәндерге қарағанда, ерекше әлеуметтік маңызы бар пән ретінде болашақ жас мамандарды еңбек етуге және Отан қорғауға

дайындауда қолданылатын басты құралдардың бірі болып саналады. Жалпы алғанда дене тәрбиесі пәні студенттердің денсаулығын нығайтып, олардың дене шынығу қабілеттері мен спорттық дайындығын шыңдай келе, өз беттерінше айналысу барысында икемділікке бейімдейді.

Дене шынықтыру мен спорт студенттердің дене тұлғасының қалыптасуына, сондай-ақ кәсіби ерік қасиеттерінің дамуына ықпал етеді. Сөйтіп ол студенттердің дене сау, шығармашылық қабілеттері мол, шыныққан, алғыр ойлы адам болып өсуіне жағдай жасайды. Бұл жұмыс республикадағы жоғары оқу орындарының дене тәрбиесі мен спортты жетілдіру жөніндегі бағдарламаға сәйкес жазылған, студенттердің таным белсенділігінің өсуіне оқуда, еңбекте және демалыста өздерін тәрбиелей білуіне көмекші құрал ретінде ұсынылудан тұратын құнды материалдармен қамтамасыз етеді [2, 3, 4].

Дене тәрбиесі мен спорттық тәсілдерін студенттердің оқу сабақтары да және өз бетімен айналысу жүйелерінде нәтижелі қолдану үшін бірқатар әдістік жағдайларды ескере отырып студенттердің қозғалыс жүктемелерінің ой мен жұмыс істеу қабілетінің тиімді алмасуын анықтауды ескерген жөн:

1. Студенттердің ой мен жұмыс қабілетінің мерзімдік өзгеруі, оқу жылындағы түрлі объективті себеп болып табылады да, дене тәрбиесімен жұмысты тиімді жүргізуді ұйымдастыруды есептеп отыру үшін керек.
2. Студенттердің негізгі дене қасиеттерінің дамуын жақсы тиімділікке жеткізуге болатын келесі әдіс ұсынылады, егер де әрбір семестрдің бірінші жартысындағы оқуда және өз бетімен айналысу сабақтарындағы шынығу жылдамдықты жетілдіруге бағыттап, 70-75 пайызға дейін жылдамдықпен күштің қасиеттері мен жылдамдық төзімділігін жүктеме қарқындылығымен алғанда, минутына 120-180 жүрек соғу жиілігі (ЖСЖ) қолданылса, ал семестрдің екінші жартысында күшті жетілдіруді басымырақ бағыттап 70-75 пайызға жеткізсе, сондай-ақ, жалпы және күш төзімділігін баяу қарқынмен қатар жүргізе отырып, минутына жүрек соғу жиілігі 120-150 қағысқа таяулатса, онда алға қойылған мақсаттар дұрыс шешілуі тиіс.
3. Үлкен қарқынды жүктемедегі сабақты минутына жүрек соғу жылдамдығы 160 қағыс моторлық тығыздығымен 65 пайызға дейін оқу кестесінің соңғы сағаттарында жоспарлау ұсынылады, себебі ауыр жүктемеге машықтанбаған студенттердің оймен жұмыс істеу қабілеттері төмендейді, бұндай студенттер үлкен жүктемеден соң 4-5 сағаттан кейін өзіндік дайындыққа кірісе алады.
4. Аптасына 2 реттік сабақта қозғалыс жүктемесінің оймен жұмыс істеу қабілетімен өзара алмасуының заңдылығы барлығы байқалады. Ең жоғары деңгейдегі оймен жұмыс істеу қабілеті, екі сабақты орта қарқында 1, 2, 3 күндік аралықпен алмастырғанда байқалады. Нашар машықтанған студенттер үшін аптасына екі рет сабақ жүргізуді қолдану, қарқындығы үлкен жүктемемен болған демалысының арасы қандай болса да жеткілікті бөлікте оймен жұмыс істеу қабілетін төмендетеді. Үлкен жүктемелі сабақты аптаның басында аз және орта жүктемемен, аптаның екінші жартысында алмастыру тек оқу аптасының соңында ғана жұмыс істеу қабілетіне ынталандырғыш әсер жасайды.

Сынақтық емтихандық сессия кезінде дене тәрбиесі жаттығуларын ұйымдастыру мен қолданудың өзіндік ерекше айырмашылықтары бар. Ең алдымен олар салауатты өмір тұрмысын ұйымдастырудың негізгі бөліктері болу керек, мысалға алғанда күнделікті гигиеналық гимнастикамен айналысу, таза ауада 1,5 сағаттай болып, ұйқыны, тамақтануды дұрыс ұйымдастырумен қатар оқу еңбегінің қорытындыларын тиімді жасауға себептес болып табылады. Оқу еңбегінен қажыған студенттерге гимнастикалық жаттығуларды өте баяу қарқынмен орындағандығы байқалатын қолайлы әсерлерін ескерген дұрыс (жай жүріс, жүгіру, жүзу, шаңғы, коньки, велосипед тебу және т.б.). Емтихандардан кейін тынығу үдерістерін

жеделдету және жүйкенің қозуын азайту мақсаты үшін бөлек жүктемені тер шығаруға (терлегенге) дейін орындаған тиімді.

Дене тәрбиесі мен спорттың тәсілдерін бос уақытта қолдану бағыттары келесідей өрбігені жөн. Студенттердің салауатты өмір салты (СӨС) деп, күнделікті қозғалу істері мен гигиеналық шаралардың кешенін орындау және қозғалыс белсенділігін керекті мөлшерде қамтамасыз етумен қатар оқу жұмысын, қоғамдық міндеттерді қалыпты жағдайда орындау мүмкіншілігін айтады. Күнделікті таңертеңгілік гимнастиканы орындауға 20-30 мин қажет болса, көбірек ауада болатын қимыл белсенділігі ағза жетілуінің қомақты қоры болып табылады. Демалыс, оқу күндегіге қарағанда сауықтыру, шынуғу, спорттық шаралар сияқты жұмыстар мен тығыз толулары керек. Қаланың сыртында серуендеу, бір күндік саяхаттық жорықтар және өз бетімен жекеше немесе ұжыммен бірге таза ауада өтетін шараларды ұйымдастырудың әсерлері өте тиімді.

Дене тәрбиесі мен спорттың шараларын спорттық сауықтыру лагерьлерінде де қолдану, студенттердің денсаулықтарын түзетуге өте қолайлы, себебі, мұндай лагерьлердің табиғат аясында орналасуының өзі дене тәрбиесінің барлық шараларын кешенді қолдану мүмкіншілігі арқасында сауығудың, шынығудың жоғары тиімділігін қамтамасыз етеді.

Оқу еңбек әрекеттері кезінде студенттердің екпінді демалыс түрлері болып, қысқа уақыттық дене тәрбиесі жаттығуларын орындауды ұйымдастыруды басқару әдістері саналады. Көптеген авторлардың зерттеулері көрсеткеніндей, 5-10 минуттық дене тәрбиесі үзілістері студенттердің жұмыс істеу қабілеттерін жақсартуға екі еседей ынталандырғыш әсер етеді екен. Ал, екі есе ұзартылған қимылсыз бос өткен дәрменсіз демалыс керісінше әсер етеді. Дене тәрбиесі үзілістерін жақсы желдетілген бөлмелерде өткізу керек. Жаттығулар оқу еңбек әрекеттеріне қатыспаған жүйелердің жұмыс белсенділігін арттыратындай болып қарастырылады.

Дене тәрбиесі үзілісінен басқа ой еңбегі кезінде, әсіресе өз бетімен дайындалғанда, арнайы позотоникалық жаттығуларды (ПЗ) орындау мақсатқа сай келеді. Арнайы жаттығулардың (АЖ) көмегімен орында отырған қалыпта ақ, бұлшық еттер жұмысқа қосылады [5]. Бас миының жұмыс істеу қабілетінің күш қуатын көтеру мақсатымен, тыныс алу тәртібін және қан айнаруды жақсарту үшін 30-40 мин. сайын ұзақтығы 1-1,5 минуттай, жұмыс орныныңда отырып, ылғи да позотоникалық жаттығулардың ықшамдалған мөлшерін орындаған жөн.

Сондай-ақ әрбір екі сағатта бір минуттық динамикалық жаттығуларды орындау ұсынылады, мысалы: жеткілікті және терең тыныс алуды ескере отырып бір орында жүгіру. Өздігінше тексеруде алынған мәліметтерді өзін-өзі бақылау күнделігіне тіркеп, оқтын-оқтын дәрігер мен осы сала ұстазымен бірге, немесе денсаулық тобының нұсқаушысы кеңесімен талданып қадағаланады. Қажет болған кезде, жаттығу құрамына арнап салыстырмалы өзгерістер енізгіледі. Өзін-өзі бақылау күнделігін белгілі бір үлгі бойынша, не еркін түрде құрастыруға болады, осы күнделікте субъективті және объективті көрсеткіштер тіркеледі.

Субъективті сезімдер объективті мәліметтермен толықтырылулары керек. Жүрек соғу жиілігі (ЖСЖ) таңертең ұйқыдан оянысымен, жаттығу алдында және ол аяқталған соң өлшенеді. Егер ағза жаттығудан кейін толық қалыпына келген болса, таңертең ЖСЖ әдеттегі мөлшерден (минөтіне 60-89 реттен) аспайды. Есте сақтайтын жай: ЖСЖ-ны үнемі бір қалыпта өлшеген жөн, өйткені көлденең қалыпта, ол тік тұрғандағыдан минөтіне 5-18 рет кем болады. ЖСЖ қалыпты мөлшерден ауытқуы жиілеуі-ағзаның толық қанды қалыптаспағандығының белгісі. Жаттығу сабағының үстінде ЖСЖ минөтіне 100-130 ретке көтерілсе, жүктеме қарқынының төмендігі 130-150 рет орташа, 150-170 рет жоғары қарқынды жүктемелерге пара-пар. Сауықтыру дене тәрбиесіне тиімді ЖСЖ әр түрлі: айналысушының жасына, денсаулығына, жұмыс қабілетіне сәйкес белгіленеді [6].

ЖСЖ бойынша алынатын мәліметің пайымдаушылық маңызын арттыру үшін ортостатикалық сынама жүргізуге болады. Күнделікті түнгі ұйқыдан оянысымен өткізілетін

ортостатикалық сынамалардағы ЖСЖ айырмашылықтары қалыпты мөлшерден асып (әдетте 5-18 ерт/мин), әр күні әр түрлі сандар алынса, ағзаның алдыңғы жаттығудан соң қалыптаспағандығын көрсетеді. Сонымен қатар, артериялық қан қысымын, ӨТС (өкпенің тыныс алу сиымдылығы) т.б. көрсеткіштерді, мүмкіншілік болғанша жиі-жиі өлшеп, жалпы ден саулықты салыстырмалы түрде қадағалап отыру, дене шынықтыру және спортпен айналысушыларға үнемі қажет мәлімет ретінде қолдану ұсынылады.

Қортынды: дене шынықтырушының өзін-өзі бақылауын қалыптастыру үдірісі біртіндеп әдетке айналады. Жаттығу барысында, әсіресе өз бетмен жеке жаттыққанда, жүктемелердің ағзаға әсерін айналысушы өздігінше қадағалай білуі дәрігерлік, дәрігерлік-ұстаздық тексерулерде алынған мәліметтерді айтарлықтай толықтырып, жаттығудың сауықтыру әсерін тиімді пайдалануға ықпал етеді.

Дене шынықтыру мен спорттың қалыптасқан тәсілдерін студенттердің оқу сабақтарында және өз бетімен айналысу үдерістерінде нәтижелі қолданулары үшін, бірқатар жоғарыда келтірілген әдістемелік жағдайларды ескере келіп, ойлау жүктемелерінің жұмысы дене қасиеттері мен тиімді алмасуларын басқаруға тәрбиелеу жетілдіріледі.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Брехман Н.И. Валеология-наука о здоровье. М: Медицина, 2010. 206 с.
2. Кукушкина Г.И. Система физического воспитания. –М., 2007, С.13-16.
3. Пономорев Н.И. Социальные функции физической культуры и спорт.-М., 2004, С.9-11.
4. Попенченко В.В. Пути повышения эффективности учебного процесса по физическому воспитанию в вузе.-М., 2009, С.5-7.
5. Қаражанов Б.К. Дене тәрбиесі мәдениетінің ілімі мен әдісінің терминологиялық сөздігі. -Алматы, 2001.
6. Жұмашева С.К. Спорттық морфология негізіндегі тәнтану. -Алматы, 2011. 200 с.

УДК 378:37.013

СОВРЕМЕННЫЕ ВЫЗОВЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ И ВОСПИТАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

Темиргалиева Самал Ермухамбетовна

samal-t81@mail.ru

докторант, НАО Торайгыров университет, Павлодар, Казахстан

Усина Жанар Амангельдиновна

к.п.н., доцент, Евразийский национальный университет им. Л. Н. Гумилева, Астана, Казахстан

Айгужинова Гульмира Зейнуллиновна

старший преподаватель, Павлодарский педагогический университет имени Алкея Маргулана, Павлодар, Казахстан

Введение. Современное образование в Казахстане активно преобразуется под влиянием глобальной цифровизации, изменениями в требованиях к навыкам выпускников и задачам повышения конкурентоспособности страны на мировой арене. Внедрение новых образовательных технологий, развитие инклюзивного образования и адаптация учебных планов под нужды рынка труда – вот ключевые задачи, стоящие перед казахстанской системой образования.